

OCENE IN POROČILA

Osem obramb Vergerija, koprskega škofa;
O nesreči in preganjanju, ki so ju utrpeli tisti
iz Kopra v letu 1548 [Peter Pavel Vergerij ml.;
prevod, opombe in spremno besedilo Tomaž
Jurca]. Ljubljana: Založba ZRC, 2023, 129 str.

V času, ko znanje jezikov starejših obdobij pri nas usiha, se na številnih področjih humanistike kaže potreba po prevajanju del znanih razumnikov v slovenščino. To omogoča pritegnitev njihovih samih in njihovih del v doseg in interes širšega kroga slovenske akademske sfere in spodbuja njihovo preučevanje. Inštitut za kulturno zgodovino Znanstvenoraziskovalnega centra SAZU je bil v okviru programa »(Nova) Kulturna zgodovina intelektualne dediščine. Slovenski historični prostor v evropskem kontekstu« pobudnik prevoda del: *Le otto difensioni del Vergerio, vescovo di Capodistria in Della afflittione et persecutione fatta sopra quei di Capodistria nello anno M DX LV II* Petra Pavla Vergerija mlajšega iz italijanščine v slovenščino.

Vergerij je bil potomec ugledne koprške družine. Po končanem študiju humanistike in prava je bil papeški tajnik in nato papeški nuncij in odposlanec na Dunaju, v razdobju 1536–1549 koprski škof, kasneje pa zagovornik protestantizma. Proti njemu so njegovi nasprotniki leta 1544 pri bene-

ški inkviziciji sprožili ovadbo, češ da širi protestantske ideje. Proces proti njemu je trajal več let; po prvotnem neuspehu je bil leta 1548 obnovljen, Vergerij pa se je konec leta 1548 umaknil v Švico. Odvrnil se je od katolištva in prevzel reformacijsko doktrino.

Prevedeni deli predstavljata obdobje trajanja procesa. »Osem obramb Vergerija, koprskega škofa« je Vergerij napisal leta 1546, bile pa so objavljene v švicarskem Baslu šele štiri leta kasneje, leta 1550. Drugo delo »O nesreči in preganjanju, ki so ju utrpeli tisti iz Kopra v letu 1548« pa je pismo, napisano leta 1548, pred Vergerijevim odhodom v Švico, objavljeno pa leta 1549 v Poschivau v Švici.

Prvo prevedeno delo začinja predgovor in zaključuje sklepna beseda izdajatelja Celija Seconda Curija, italijanskega humanista, slovničarja in zgodovinarja, ki je bil Vergeriju izrazito naklonjen. Objavo dopolnjujeta pismo inkvizitorja fra' Marina kardinalu iz Mantove (iz leta 1546) in pismo Giovan Maria Bucella, javnega tožilca beneškega legata, monsinjorju kardinalu Ardingellu v Rimu (iz leta 1547). Obe poudarjata, da je bil Vergerij nedolžna žrtev zarote in klevet. Osem obramb, ki so jedro tega dela, uvaja Vergerijev predgovor iz leta 1546, v nadaljevanju pa vsebuje Vergerijeve odgovore, s katerimi se je branil obtožb, ki so ga bremenile v procesu. Očitale so mu, da je oporekal resničnosti legende o sv. Juriju, ki je ubil zmaja in rešil kraljevo hčer; da je trdil, da sv. Krištof v resnici ni nosil Kristusa na hrbtu čez reko, ampak da je to le prisposoda; da se je nedostojno izražal glede podob svetnikov v cerkvah; da je bral, širil in delil knjige krivovercev; da je grajal ravnanje fratrov ob pokopih; da je ugovarjal molitvam k sv. Luciji zaradi boleznih oči, k sv. Apoloniji zaradi zobnih tegob in k sv. Agati zaradi prsi; da je dejal, da bi bilo treba sežgati vsa dela sv. Avgušтина, in da uči, da je Kristus odkupil grehe ljudi, česar sami niso zmožni; da je obrekoval čudeže svetega kraja Loreto (južno od Ancone, op. a.) in dvomil v verodostojnost njihovih upodobitev na tam visečih ikonah. Vse obtožbe je podrobno in argumentirano, včasih cinično ovrgel, pri čemer je opisal konkretne okoliščine primerov in dogodke, ki so bili povod za obtožbe. Neoporečnost svojega ravnanja je utemeljeval s sklicevanjem na *Codex iuris canonici*, na verske nauke in na zdravo logiko.

Drugo prevedeno delo o nesrečah in preganjanju v Kopru leta 1548 je Vergerijevo pismo, ki graja in se pritožuje nad zlorabami vere in praznoverjem, ki vladata v Kopru, nad grešnimi fratri in tudi nad konkretnimi osebami. Opisuje

ŽIVLJENJA IN DELA
KULturno-zgodovinske študije

OSEM OBRAMB VERGERIJA, KOPRSKEGA ŠKOFA

O NESREČI IN
PREGANJANJU, KI SO JU
UTRPELI TISTI IZ KOPRA
V LETU 1548

PETER PAVEL VERGERIJ ml.

krivice, ki so se zgodile Vergeriju v procesu proti njemu, obtožuje podkupovalne metode inkvizitorja, zavajanja, nespodobnosti, ki so spremljale postopek, omenja tudi plenjenje evangelijev, da jih ljudje ne bi mogli sami prebirati. Pismo je napisal v kraju Dosolo (dežela Mantova, op. a.) 22. aprila 1549. Naklonjeni tiskar je besedilu dodal pojasnilo, da je želel z njegovim natisom razkriti stanje v Cerkvi.

Prevodu je dodana spremna študija prevajalca, ki osvetljuje okoliščine in dogajanje, ki je sprožilo inkvizicijski proces proti Vergeriju; bolj kot verske obtožbe so ga podžigale osebne zamere in pridobitništvo, deloma tudi Vergerijeva ihtava, prepirljiva narava. Vergerij verskih kanoenov ni kršil, je pa ostro nastopil proti pregrešnim navadam in pridobitništvu frančiškanov, še bolj pa proti praznoverju in ljudski pobožnosti, ki je našla izraz tudi v krašenju cerkva s podobami svetih oseb.

Publikacija je uporabna zaradi besedil, ki jih predstavlja v slovenščini, s čimer omogoča nadaljnje raziskave takó enigmatične in kontroverzne osebe Vergerija ter inkvizicijskih procesov, ki spominjajo na čarovniške, kakor tudi mikrozgodovinske podobe časa in prostora. Zgradba besedila pa je dokaj nerodna. Bralec v njej pogreša uvod, ki bi mu predočil, kaj mu knjiga prinaša, in pojasnil njeno zgradbo. V delu ni kazala vsebine. Komentarji in pojasnila ter knjižne reference so dokaj skromni, čeprav je med slednjimi nekaj prispevkov simpozija, ki je bil leta 1998 namenjen Vergeriju ob 500-letnici njegovega rojstva. V besedilu je tudi nekaj zatipkanih lapsusov (npr. letnici 1944(?) in 1439 (?) na str. 109 in 110). Kako drobna napaka zbudi dvom v natančnost prevoda besedila, pa naj ponazorimo s konkretnim primerom (str. 79): ... *non omnis fermo facit hominem haereticum* je v opombi preveden v: »... ne naredi vsaka stvar (!?) človeka takoj za krivoverca«. Če preverimo zapis v italijanski tiskani predlogi, ugotovimo, da je *fermo* napačno razbran in prepisan *sermo* (govorica). Prevod je torej: »... vsaka govornica človeka ne naredi za krivoverca«, kar ima seveda pri procesu, kjer se je Vergerij branil pred govoricami, logičen smisel.

Publikacija je plod hvalevredne zamisli, žal pa glede strukture in izvedbe ni dovolj domišljena in natančna. Prevod vedno lovi ravnovesje med estetiko jezika in natančnim sledenjem misli izvornika. Če pa želi spodbujati nadaljnje kredibilne raziskave, prvi ne sme dajati prednosti, zlasti pa je potrebno izvornik razbirati do črke pravilno.

Darja Mihelič

Barbara Žabota: Matična knjiga prve ljubljanske protestantske občine iz zadnje četrtine 16. stoletja. Ljubljana: Založba ZRC, 2022, 228 strani. *Thesaurus memoriae. Fontes 16*

Šestnajsta knjiga v seriji Viri (*Fontes*), ki jo je v sklopu zbirke Zakladnica spomina (*Thesaurus memoriae*) izdal Zgodovinski inštitut Milka Kosa ZRC SAZU, prinaša objavo ohranjenih in rekonstruiranih vpisov v prvo ljubljansko protestantsko matriko, napisano pretežno v nemščini. Večji del prvotne matrike je danes izgubljen; v rjavo usnje vezana različica, ki jo hrani Arhiv Republike Slovenije,¹ obsega »le 57 folijev ali dobro šestino celotne knjige«. Ta je imela po ugotovitvah Barbare Žabota, ki je pripravila objavo in napisala uvodno študijo (str. 7–25), v času svojega nastanka najmanj 324 folijev. Zajemala je vpise krstov (*Getaufften*) za leta 1578–1596, vpise porok (*Getrauten*) za leta 1578–1596, pregled obhajancev (*Communicanten*) v letih 1578–1593 in vpise smrti oziroma pokopov (*Beerdigten*) med letoma 1578 in 1589. Matriko, ki velja za »najstarejšo (ohranjeno) matično knjigo v celinskem delu današnje Slovenije«, je ljubljanski cerkveni občini, »zur kürchen«, za novo leto 1578 podaril ljubljanski mestni svétnik Marko Stettner mlajši. Ohranjeni del matrike sestavljata

¹ SI AS 2, Deželni stanovi za Kranjsko, I. registratura, šk. 940. Velikost listov: 30,5 x 21,5 cm (dolžina x širina), pisna podlaga: papir.